

herOpenend

In HerOpenend, het vervolg van Kovaardij, bezoekt De Kovel voormalige abdijen van benedictijnen en cisterciënzers in de Lage Landen. De reporter van dienst gaat na wat er nog aan monastieke waarden herkenbaar is in en rond de herbestemde kloosters. Soms is de spirituele component verscholen en verloren in het landschap, soms is die zo verweven met het dagelijkse doen en laten van de 'bruiklener' maar zegt het de passant niets meer. Tot een opmerkzame geest een en ander heropent.

*Herbestemd en heropend is alles
wat het verdient bewaard te worden.*

Een eeuwenoude erfenis op zoek naar nieuwe accenten

Benedictijnen aan de rand van Brugge

Harry van Royen

De Sint-Andriesabdij (Zevenkerken) in de gelijknamige deelgemeente van Brugge werd op 15 januari 1899 opgericht door dom Gerard van Caloen die op dat moment missieprocuur voor de benedictijnen van Brazilië was. De Bruggeling Van Caloen, pater van de benedictijnenabdij van Maredsous, diende immers in 1893 op bevel van paus Leo XIII de benedictijnerorde in Brazilië te hervormen. Een logistieke hub dicht bij de kust bleek voor tal van zaken aangewezen. Na de verplaatsing naar een ander terrein werd op 17 juni 1901 de procuur door paus Leo XIII gepromoveerd tot abdij, erfgenaam van de aloude Sint-Andriesabdij die tussen 1100 en 1796 in het Brugse actief was.¹

In de missieprocuur stond de opleiding van missionarissen hoog in het vaandel. Een kloosterschool werd in 1907 geopend, maar pas in 1911 stemde het bisdom onder pauselijke druk in met de oprichting van een volwaardige abdijschool waar ook niet-monniken middelbaar onderwijs konden genieten. De missiedoelstellingen werden uitgedragen naar Congo (1910), China (1927), Polen (1939) en India (1950)², en uiteindelijk ook nog naar Mauritius (1972). Ondertussen is de abdijschool gemengd, met internaten die evenwel netjes gescheiden zijn. Het meisjesinternaat is ondergebracht in de nabijgelegen priorij van de zusters van Bethanië, een benedictinessenpriorij opgericht in 1921 door de abt van de Sint-Andriesabdij om te assisteren in de missioneringsposten. De schoolwerking blijft voor beide kloosters een belangrijk apostolisch gegeven.

Etappe 12: Benedictijnerabdiijen nabij Brugge

De benedictijnen hebben in de provincie West-Vlaanderen een bewogen geschiedenis achter de rug. In het middeleeuwse graafschap Vlaanderen kenden wel meer steden een benedictijnse aanwezigheid, maar het volledige pakket keerde pas eind 19de eeuw terug rond Brugge. Begin 21ste eeuw tekent zich een kentering af in het benedictijnse landschap in Brugge, dat bestaat uit de gemeenschappen en gebouwen van Sint-Godelieve, Sint-Andries en de Sint-Pietersabdij. Dat benedictijnse verhaal staat immers onder hevige druk.

Oudenburg in Brugge

De tweede heropstanding van het benedictijnse gebedsleven in Brugge kwam er dankzij de monniken van de Sint-Pieters en Paulusabdij van Dendermonde. De abt van de benedictijnenabdij in Dendermonde, die ook Affligem had hersticht, stuurde een groep monniken naar Assebroek om er priester Philippe-Emmanuel Pollet bij te staan. Die bemiddelde priester had een pastorij, kerk én school met kloosterhuis in de aanbidding. Zijn neogotische, basilicale parochiekerk was net opgeleverd in 1878 en vanaf 1879 kreeg hij dus een monastieke ondersteuning voor zijn pastorale opzet. Een zending van vier benedictijnen spoedde zich naar Brugge onder leiding van dom Paulus Luyckx. De abdijkerk werd op 4 augustus 1879 door bisschop Jean Joseph Faict ingezegend. De benedictijnse buitenpost kreeg in 1890 een opwaardering tot priorij en in 1896 werd ze gepromoveerd tot abdij toegewijd aan het Heilig Hart en Sint Philippus. Hetzelfde jaar volgden aanpassingswerken, waardoor de kerk via een pandgang met de pastorie werd verbonden. Voor de (lagere) school kon priester Pollet een beroep doen op de franciscanessen uit het Henegouwse Farciennes-Manage.³ De monniken fungeerden als spirituele draaischijf van de wijk, hetgeen pas in 1955 formeel werd bekrachtigd door de erkenning (en wijding) als parochie.

1. Basrelief van de oorspronkelijke gebouwenconstellatie op de site van de abdij van Steenbrugge (Sint-Pietersabdij).
2. Abdijkerk aan de Baron Ruzettelaan in Assebroek. © foto: H. van Royen.
3. Sint-Benedictus (zijkapel abdijkerk).
4. Glasraam met afbeelding van Sint-Pieter (ontwerp: Frederic Roderburg).
5. Wapenschild Sint-Pietersabdij.

Op 9 november 1934 kreeg de abdij de toestemming om de erfenis van de Sint-Pietersabdij op zich te nemen: titel, wapen én privileges. Dat laatste is vooral symbolisch omdat alle wereldlijke privileges met de confiscatie door de Fransen opgeheven waren. De Sint-Pietersabdij werd in 1084 in Oudenburg gesticht door Sint Arnoldus van Tiegem, bisschop van Soissons, maar werd in 1797 opgeheven.⁴ Met zo'n geërfde stamboom kon het niet anders of in de Sint-Pieterabdij van Steenbrugge stond naast de liturgie ook de studie op het programma. In 1951 startte de uitgave van het *Corpus Christianorum*, de geannoteerde uitgave van christelijke teksten (patristiek) van voor de Karolingische tijd. Het eerste deel werd in 1954 gepubliceerd, meer dan 500 edities zouden volgen.

Terwijl de Sint-Andriesabdij een duidelijk belgicistisch stempel droeg, was de Sint-Pietersabdij gelinkt aan het initiële vredesideaal van de Vlaamse Beweging. De monastieke begraafplaats, in 1937 in gebruik genomen en aangevuld met een grafmonument voor abten en priors, is een mooi 'miniaturaal' eerbetoon aan de IJzertoren.⁵ De abdij was ook het redactionele centrum voor het tijdschrift *Dietsland-Suid-Afrika* dat de gezamenlijke missie in Noord-Transvaal van de geaffilieerde abdijen van Dendermonde, Affligem en Steenbrugge ondersteunde.

De opwaardering van de abdijkerk tot parochiekerk betekende meteen ook het startsein voor uitbreidingswerken. Een sacristie, bibliotheek, refter en cellen werden de volgende jaren bijgebouwd. Slotstuk was het herbouw van de kerktoeren in 1958, die vernield was tijdens de Tweede Wereldoorlog. De neogotische abdij- en parochiekerk heeft mooie 19de-eeuwse glasramen met de symbolen van de twaalf apostelen. In de westgevel prijkt een monumentaal glasraam, in 1934 gemaakt door de Brugse glazenier Frederic Roderburg, dat een voorstelling van Sint Arnoldus en Sint Godelieve bevat. Diezelfde glazenier maakte ook een glasraam met de figuur van Sint Benedictus in het zuidtransept. De kerk is nog elke dag open voor het publiek.

Net zoals in de meeste klassieke monastieke gemeenschappen klopten aspirant-moenniken na 1970 niet meer frequent aan de kloosterpoort in Assebroek. De huidige prior, dom Erik-Godfried Feys, begon daarom in het begin van dit millennium aan de transitie van het patrimonium. Het lastigste werd de reorganisatie van de huisvesting: een klassiek kloosterpand is immers veel te groots voor een steeds kleiner wordende communiteit.

Naast het klooster kwam een appartementsblok, voorzien van alle hedendaagse comfort. Het gebouw kan bij wijze van spreken over enkele decennia door leken bewoond worden, al dan niet in een systeem van co-housing. Sinds 1 februari 2008 wonen de broeders van de Sint-Pietersabdij in hun nieuwe woonst. Huize Pax is de naam van hun nieuwe huis, waarmee benedictijnse waarden aan de ijver voor wereldse vrede gelinkt is – en dat verwijst onmiskenbaar naar de nobele betrachting van verschillende leden van de gemeenschap tijdens de voorbije honderd jaar, gaande van actief lidmaatschap in de

1. Huize Pax, het appartementencomplex waar thans de benedictijnen wonen. © foto: Elke van Aken.
 2. Het vredesmonument in de tuin van het domein van de oude Sint-Pietersabdij. © foto: Elke van Aken.

vredesbeweging door paters die tijdens de *Grooten Oorlog* legeraalmoezenier waren tot aan de acties van Pax Christi.

Als nieuwe gebruiker van het grote oude klooster diende zich de vzw Katholiek Onderwijs van het bisdom Brugge aan. In 2007 werd een erfpachtovereenkomst afgesloten en op 1 maart 2009 betrokken de diocesane diensten voor onderwijs het gerenoveerde pand en de grondig vernieuwde volumes van de abdij. De rust van het kloosterpand moet nu geregeld wijken voor koffiepraat, maar de basisstructuur genereert nog altijd een sereen gevoel. De open circulatie en de baksteenritmiek helpen daarbij zeker en vast. Specifieke cementering en witgekalkte oppervlakken hoeven blijkbaar niet om een oneindigheidsgevoel op te wekken. Het bakstenen parement geeft ook een bepaalde belijning die een rustgevende warmte uitstraalt. In en rond de pandgangen zijn bovendien vele reminiscenties aan het monastieke leven en het dito waardenkader te bezichtigen; ze verlenen een belangrijke meerwaarde voor de nieuwe gebruiker. De pandtuin vormt een mooie synthese van het oude basiskader, een herinnering aan de komst van de monniken (waarbij de triniteit het aantal broeders van de eerste lichting op een spirituele wijze overstijgt), met de slagschaduw van de abdijkerk als ruimtelijk referentiepunt. Besloten maar toch open; met water, groen, lucht en licht.

De nieuwe achterbouw met congresinfrastructuur geeft uit op de parktuin, voor personeel, cursisten en bezoekers eveneens een prima plek voor verstilling en rust. In het oudere pand blijven de bezoekers in contact met het monastieke erfgoed. Een galerij van abten en 18de-eeuwse bisschoppen heeft iets statigs. Maar ook gebruiksvoorwerpen, zoals de koorbanken die van de abdij van Westmalle afkomstig zijn, getuigen van een hogere dimensie. Naast de eigen ordeheiligen Benedictus en Scholastica is er ook plaats voor Bernardus, Arnoldus en Petrus.⁶ Aan de straatkant ziet alles er nog ongeveer identiek uit,

1. *D'Abdij*, Centrum van de diocesane onderwijsdiensten. © foto: Harry van Royen. 2. Glasramen van Roderburg in *d'Abdij*. 3. Bedrijvigheid in het onderwijscentrum. 4. Beelden van Scholastica en Benedictus in de refter van *d'Abdij*. © foto: H. van Royen. 5. De binnentuin van *d'Abdij* met de drie bronzen 'wandellmonniken' van Martine Bossuyt.

maar binnenin heerst er volop bedrijvigheid, althans tijdens de kantooruren. De herinnering aan het initiële gebruik van het gebouw is met het nodige respect behouden en geïntegreerd in het nieuwe concept. Misschien moeten er alleen nog wat zonnebloemen komen.⁷

Van Gistel naar Brugge

Amper één km van de Sint-Pietersabdij verwijderd, bevindt zich de Sint-Godelieveabdij, bij de Bruggelingen beter bekend als de Boeverie, maar die abdij is ook al enkele jaren niet meer bewoond door de monialen. Het concept voor de

De Sint-Godelieveabdij aan de Brugse Boeveriestraat en de benedictinessen kort voor hun vertrek in 2013.

Sint-Godelieveabdij is nog niet helemaal uitgekristalliseerd. De abdij werd door Toerisme Vlaanderen in erfpacht genomen tot 2066 en wordt als de Tuin van Heden, een in Brugge gewortelde beheersstructuur die ook het kapucijnenklooster in de Boeveriestraat onder haar hoede heeft, herbestemd en toeristisch ontsloten. Een spanningsveld dat symbolisch perfect samenvalt met de hobbelijke abdijschiedenis en de heilige die er werd vereerd.

Met de tuin van heden creëren we een praktijkvoorbeeld dat andere initiatieven rond ontsluiting en herbestemming van religieus erfgoed kan inspireren, mobiliseren en activeren. Het perspectief van de (internationale) bezoeker neemt daarin een centrale plaats, want die kijk bepaalt nu net de meerwaarde voor de site. De blik van de bezoeker richt zich op wat er op deze plek gebeurd is, wie er geleefd heeft, hoe die gemeenschap functioneerde... Door ons perspectief te verrijken, leren we onszelf situeren in de wereld van nu en morgen.

Zo luidt de doelstelling van “de tuin van heden”.⁸

In het kader van de erkenning als Unesco Werelderfgoed heeft de stad Brugge en zijn dienst Toerisme grenzen bereikt en deze kwalitatief overstijgen is – ondanks de vele praktijkvoorbeelden van herbestemd abdijerfgoed – een permanente uitdaging.⁹ Herbestemming van de twee monastieke sites in de Boeveriestraat tussen het Zand en het station (een straat die onderdeel is van de beschermde Unesco zone) is dan ook geen sinecure. Het kapucijnenklooster dateert uit midden 19de eeuw, maar de Sint-Godelieve heeft een ononderbroken stamboom die tot de verbeelding spreekt.

Het Brugse verhaal kan niet losgezien worden van het West-Vlaamse stadje Gistel. De abdij in Gistel werd, als we ons mogen baseren op het stichtingsverhaal van de marteldood van Godelieve, allicht in de 11de eeuw opgericht.¹⁰ Schriftelijke sporen van de abdij zijn er vanaf het eind van de 12de eeuw. Omstreeks 1230 was een deel van benedictinessen geïnteresseerd om zich om te vormen tot een cisterciënzerinnengemeenschap. Dat leidde tot een

afscheuring. In 1480 sloot de gemeenschap zich aan bij de hervormingsbeweging van Bursfeld en kwamen de zusters onder de spirituele begeleiding van de paters van de Sint-Laurentiusabdij van Utrecht.

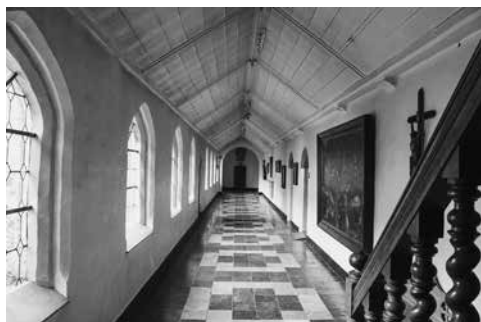
Tijdens de godsdienstoorlogen werd de abdij geplunderd en moesten de zusters vluchten (1578). Na wat heen en weer geloop tussen Gistel, Brugge en Veurne verwierven ze een pand in Brugge: het voormalige franciscaans derde orde klooster. De huisvesting was niet ideaal, want het pand was niet voorzien om er de striktere clausuurregels (die bij de Contrareformatie aan vrouwelijke religieuzen werden opgelegd) toe te passen. Om die clausuur te herstellen besloten de bisschop van Brugge, het kapittel van Bursfeld en de abt van de Sint-Andriesabdij een hervormde benedictinessengemeente in Brugge op te richten.

Dom Henri van den Zype, abt van de Sint-Andriesabdij, kocht in april 1622 een woning met gronden en dienstvertrekken, *Het Fonteinken* genaamd, in de Boeveriestraat. Amper een jaar later werden al drie bereidwillige zusters van de oude gemeenschap van Gistel in het noviciaat van de te hervormen Brugse abdij toegelaten. Spoedig kregen zij versterking van drie zusters van de abdij Paix Notre-Dame in Douai. Op 4 juni 1623 begon dan het strikte monastieke leven in de gebouwen aan de Boeverie. In 1624 kwamen nog vier zusters van de oude naar de hervormde Sinte-Godelieveabdij over. (De oude abdijsamenleving in Gistel zou op bisschoppelijk bevel uitdoven en mocht geen novicen of donaten meer aannemen.) In 1626 werd een kloosterkerk gebouwd en de volgende jaren breidde het abdijsdomein stelselmatig uit. Het kloosterpand werd verbeterd, en in 1633 bouwden de zusters een poortgebouw met spreekkamer en werkkamer (met spionnetje) op de verdieping.

De Franse overheid zette de zusters op 25 november 1796 uit hun klooster. Het nationaal goed werd op 16 september 1797 verworven door de Brugse notabele Charles de Brouckère. Hij bood de zustersamenleving, die in Brugge in gesloten groep bijeengebleven was, in 1800 hun vertrouwde omgeving terug aan. Abdis Marie-Angélique Laridon kwam een jaar later weer naar het pand. De andere zusters volgden uiteraard. Om naast hun boerderij extra inkomsten te vergaren werd een schooltje geopend en konden alleenstaande dames een kamer huren. De zorg voor verlaten vrouwen werd ook nog even gebruikt als argument: de strikt contemplatieve groep streefde toch een doel van publiek nut na. In 1824 werd bepaald dat de abdijsamenleving in totaal niet meer dan 21 religieuze vrouwen mocht tellen, een beperking die na de Belgische onafhankelijkheid niet meer gold. Er konden vanaf 1830 ook weer abdisen gekozen en gewijd worden. De eerste abdis na de onafhankelijkheid van België luisterde naar de naam Félicité de Leghere. Later die eeuw kon er al rustig bijgebouwd worden.¹¹

Even naar Gistel en dan peinzen over de ideale herbestemming

Brugge liet Gistel niet los. In 1891 verhuisden twaalf zusters van Brugge naar Gistel om er in een neogotisch klooster, een ontwerp van Jean Béthune, de bakermat van hun klooster weer te bevolken. Tijdens de Eerste Wereldoorlog

De Sint-Godelieveabdij, verstilde pracht aan de stadswallen van Brugge. © foto's: Harry van Royen en kerkfotografie.

vluchtte de gemeenschap naar het benedictinessenklooster van Maredret. De toestroom aan studentes in Brugge maakte het na de Tweede Wereldoorlog interessant om de formule van kamerverhuur weer tot leven te wekken. In het home Sinte-Godelieve konden dertig meisjes in een pedasysteem ondergebracht worden. Ondertussen bleef de strikte clausuur gehandhaafd, tot grote spijt van tal van cultuurtoeristen die in de 19de en 20ste eeuw Brugge bezochten.¹²

In 2011 verlieten de benedictinessen hun site in Gistel. De gemeenschap Moeder van Vrede vult nu de monastieke ruimte in met een nieuwe, gemengde structuur.¹³ Op 27 december 2013 verlieten de resterende monialen ook de Sint-Godelieveabdij in Brugge. Sindsdien staat het abdijcomplex aan de Boeveriestraat leeg. De abdijsite straalt nog steeds, want in 2019 werd die kerk volledig opgefrist door de partnervereniging Brugge Foundation.¹⁴ De 19de-eeuwse chambretten en talloze 17de-eeuwse pretiosa (ook in de keuken) staan er verstilld bij, her en der pronken zware meubels, tinnen gebruiksvoorwerpen en curieuze religiosa. Precies alsof de bewoners even weg zijn maar over enkele momenten terug kunnen komen.

De herbestemmingsweg van de abdijsite in Gistel lijkt voor Toerisme Vlaanderen niet de aangewezen oplossing voor het erfgoed in Brugge te zijn, hoewel mensen die snakken naar rust en verpozing nochtans steeds een gepast kader in de gebouwen en de tuinen vonden. De twee tuinen van de Boeverie bieden

de mogelijkheid om in een gemeenschapskader aan (ecologische) tuinbouw te doen, zoals vroeger ook het geval was. De abdij had vanaf de jaren 1640 ook een eigen brouwerij.

De Sint-Godelieveabdij is meer dan alleen maar tuinen en een barokportaal uit 1772. De kerk, waar het meubilair van het zusterkoor nog integraal aanwezig is, zou een mooi uitgangspunt zijn om van de abdij een (zelf)reflecterende opvangplaats te maken voor vrouwen die om velerlei redenen rust en afzondering nodig hebben. De figuur van Sint-Godelieve past bij zo'n caritatief doel. Ook de kunstschaten onderstrepen het belang van een dergelijke herbestemming. Neem nu die prachtige 17de-eeuwse schilderijen die het klooster herbergt: *De Heilige Scholastica geeft de regel van de Heilige Benedictus aan de Heilige Austreberte* en *De Heilige Scholastica overhandigt het kloosterkleed aan een koningin*. Ze passen perfect in de monastieke context van de site, maar hebben uiteraard geen meerwaarde in om het even welke toeristische herbestemming.

In de zomer van 2021, met als hoogtepunt Open Monumentendag (12 september), konden geïnteresseerden de abdij bezoeken. Bij hun bezoek werden ze ook bevraagd over hoe zij het pand en de omgeving ervaren en welk toekomstbeeld hun voorkeur genoot. De verzamelde antwoorden moeten helpen om de herbestemming te structureren. Als alles planmatig goed loopt bij de projectcoördinatie en de begeleidende architectenbureaus Studio Roma en Studio Tuin en Wereld, dan kunnen we dit jaar nog de presentatie van de plannen verwachten. Voorlopig dienen we het te doen met mijmeringen en dichterlijke beschouwingen:

De grauwe muur gehurkt tegen de wallen,
de torennaald gespist in een benauwde
lucht waar geluiden van de stad uit vallen.¹⁵

Een vers van Patrick Lateur, dat haarscherp vertolkt wat de gevoelens zijn bij wie een vurige liefde koestert voor het Brugse pareltje aan de Boeveriestraat.

Harry van Royen (°1965) is historicus. Onderzoekservaring deed hij vooral op in de domeinen industriële archeologie, nijverheidsgeschiedenis, historische milieuverontreiniging, monumentenzorg en herbestemming van industriële architectuur en monastieke instellingen in de Lage Landen.

Eindnoten

- ¹ Nicolas Huyghebaert, "Abbaye de Saint-André-lez-Bruges", in: *Monasticon Belge, Tome III, Province de Flandre occidentale*, 1, Luik, 1960, blz. 86-129.
- ² Théodore Nève osb (inleiding), *Het Monnikenleven in België*, Zottegem, [1953], blz. 28-33.
- ³ In Farciennes-Manage waren eind 19de eeuw veel Vlaamse migranten die door Vlaamse onderwijs- en missiecongregaties werden geholpen. Zij hoopten (vooral) de kinderen van de zedeloze (eerder armoedige) en politieke (socialistische) gevaren te vrijwaren in de steenkoolmijnregio van het Henegouwse.

- ⁴ Nicolas Huyghebaert, "Abbaye de Saint-Pierre à Oudenburg", in: *Monasticon Belge, Tome III, Province de Flandre occidentale*, 1, Luik, 1960, blz. 49-85.
- ⁵ Ook goed vermeld in de inventarisbeschrijving van de site: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/76943>.
- ⁶ De belangrijkste elementen voor de geschiedenis, het ontwerp en de organisatie werden in een bezoekersgids gegoten: Filip Debruynne e.a., *d'Abdij Steenbrugge. Centrum Katholiek Onderwijs Bisdom Brugge*, Brugge.
- ⁷ Voor de betekenis van de zonnebloem in de context van de abdij van Steenbrugge en haar prior, zie: Dirk Hanssens, *Abdijen-abc. Fioretti-brieven van een zwerfmonnik*, Leuven, 2000, blz. 134-138.
- ⁸ <https://detuinvanheden.be/hoe/>.
- ⁹ Cf. de inleiding tot deze reeks HerOpend, in: *De Kovel* 52 (2018) 76-85.
- ¹⁰ Volgens de legende zou Edith, de blinde dochter uit het tweede huwelijk van Bertolf, heer van Gistel, van haar oogkwaal genezen zijn door water uit de put waar de gewurgde Godelieve voor alle zekerheid ook nog eens verdronken werd. Als erfgename van het domein zou ze omstreeks 1083-1090 een abdij gesticht hebben. Cf. Joseph Lemmens, *La mémoire des monastères. Une histoire de la Belgique du VIIIe au XVIIIe siècle*, Brussel, 1999, blz. 62. Toch werd die legende afgeserveerd, cf. Nicolas Huyghebaert, "Abbaye de Sainte-Godelieve à Ghistelles, puis à Bruges", in: *Monasticon Belge, Tome III, Province de Flandre occidentale*, 1, Luik, 1960, blz. 246.
- ¹¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/82435>.
- ¹² Edouard Michel, *Abbayes et Monastères de Belgique. Leur imoortance et leur rôle dans le développement du pays*, Brussel, 1923, blz. 103: "une fort jolie architecture... une clôture rigoureuse interdit malheureusement aux laïcs, l'entrée du couvent lui-même".
- ¹³ <https://www.moedervanvrede.be/Maria/>.
- ¹⁴ <http://www.bruggefoundation.be/projecten>.
- ¹⁵ Patrick Lateur, "Sint-Godelieveabdij Brugge (2)", in: Dirk Hanssens, *Abdijen-abc*, Leuven, 2000, blz. 18-23 ("Van Consuetudines en Comfort").

DE PLEKKEN • DE MENSEN • HET MYSTERIE

Klooster!

<http://kloostermagazine.nl>